

Dr. sc. Damir Primorac, docent
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru,
Semir Šarić, postdiplomant
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru

SVJEDOK POD IMUNITETOM (SVJEDOK POKAJNIK) U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE

UDK: 343. 143 (497.6)

Pregledni rad

Primljeno: 20. 04. 2013.

Međunarodna zajednica, uočavajući sve opasnosti od teških oblika krivičnih djela koja već dugi niz godina sve snažnije poprimaju transnacionalna obilježja i stalna su prijetnja sigurnosti građana na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou, nastoji razviti pravne mehanizame kojima se želi omogućiti što efikasnije suočavanje sa ovim prijetnjama. Jedan od savremenih načina borbe protiv organizovanih kriminalnih grupa dozvoljava tužiocu da, pod određenim uslovima, odstupi od principa legaliteta krivičnog gonjenja, a to su svakako posebni slučajevi, kada to zahtijeva veći javni interes, pa je tako davanje imuniteta od krivičnog gonjenja za svjedočenje u krivičnom postupku. Međutim, u tim nastojanjima postoje veliki problemi jer se u praksi dešavaju slučajevi da takve osobe nastoje „izigrati“ pravosuđe i u nekim slučajevima im to i uspijeva zbog nepreciznih, površnih i nedorečenih zakonskih odredbi. Svrha ovog rada je da ukaže na takve manjkavosti zakona u Bosni i Hercegovini, uz predočavanje rješenja iz uporednog prava, a posebno rješenja zemalja u okruženju koja su se pokazala jako kvalitetna.

Ključne riječi: *Organizirani kriminal, imunitet svjedoka, svjedok pokajnik, krivični postupak, sporazum o priznanju krivnje, tužilac*

1. UVOD

Ukupan pozitivni društveni razvoj i intenzivan tehnološki napredak društva neminovno za sobom povlači i ekspanziju određenih negativnih pojava, kao što je organizovani kriminalitet koji opterećuje sve države i koje se sve više suočavaju sa njegovom ogromnom društvenom opasnošću i specifičnostima. Posebno je u protekle dvije decenije došlo do nagle ekspanzije kriminaliteta u većini država, što se reflektiralo i na međunarodnu dimenziju kriminaliteta, a uporedo sa tim, došlo je do novih pojavnih oblika, posebno onih transnacionalnih, sa sve većim štetnim posljedicama i efektima.

Ekonomska snaga i bogatstvo, uz spremnost takvih kriminalaca da posegnu i za teškim nasiljem radi nametanja svoje volje ili čuvanja stečenih pozicija, moć koja proističe iz korumpiranja pojedinih državnih funkcionera, uz već tradicionalne probleme, poput „zakona šutnje“, zatvorene strukture organizacija, povezanosti sa nekim eksponentima državne vlasti, straha žrtava od osвете i sl., predstavljaju

osnovne i, nažalost, u savremenom društvu skoro nerješive probleme, za aktere pravnog sistema koji se suprostavljaju tom obliku kriminaliteta.¹ U slučaju hapšenja nekog člana, oni se prvi angažuju pokušavajući da mu pomognu. Vrhovi kriminalnih struktura, organizatori i finansijeri nisu u neposrednom kontaktu sa izvršiocima, oni su neeksponirani, tako da je veoma teško dokazivati njihovo učešće u organizovanom kriminalitetu.² Organizovane grupe kriminalaca obično se svrstavaju u tri kategorije: tradicionalne, profesionalne i prilagodljive. Organizovani kriminalitet se definiše kao „sistemski planirana, pripremana i podjelom posla počinjena krivična djela koja čine sudionici udruženi u zločinačku organizaciju trajnim djelovanjem uz upotrebu zastrašivanja, nasilja ili korupcije, bez obzira na državne granice, sa svrhom sticanja finansijske dobiti ili društvene moći“.³

Ako se imaju u vidu navedena obilježja organizovanog kriminala, nemoguće je bez osobe iznutra otkriti strukturu takve organizacije, sve njene članove, te krivična djela počinjena od strane te organizacije.⁴ Jedan od načina koji koriste savremene države i međunarodna zajednica za uspješniju borbu protiv izvršilaca teških krivičnih djela je, svakako, stvaranje zakonskih mehanizama koji dozvoljavaju da tužilac pod određenim uvjetima odstupi od principa legaliteta krivičnog gonjenja, a to su svakako posebni slučajevi, kada to zahtijeva veći javni interes. U ovakvim slučajevima radi se o specifičnoj primjeni načela oportuniteta od krivičnog progona za osobu koja je na određeni način bila umiješana u izvršenje krivičnog djela, ukoliko takva osoba saraduje sa organima gonjenja u smislu davanja podataka, informacija i dokaza koji imaju presudnu ulogu u otkrivanju teških krivičnih djela i procesuiranja njihovih izvršilaca.⁵ Terminologija po pojedinim državama je različita za ovu posebnu vrstu svjedoka, tako ih zovu „svjedok pod imunitetom“,

¹ Više o tome: Škulić, M.: Organizovani kriminalitet – pojam i krivičnoprocesni aspekti, Dosije, Beograd, str. 193. – 197.

² Korać, H., Humačkić, T., Begović, A.: Saradnja i koordinacija u suprostavljanju organizovanom kriminalitetu, Zbornik radova, Internacionalna asocijacija kriminalista, Volumen 3, Broj 1, oktobar 2010., str. 78.; Vodinić, V.: Problematika kriminalistički-taktičkih instituta – informant, informator i prikriveni policijski izviđač u demokratskoj državi, Bezbednost, broj 1/1994., str. 65. – 74.; Ignjatović, Đ.: Organizovani kriminalitet, Policijska akademija, Beograd, 1998., str. 61.

³ Korać, H., Humačkić, T., Begović, A.: op. cit. str. 81.; Modly, D.: Priručni kriminalistički leksikon, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1998., str. 470.

⁴ Kos, D.: Primjena načela oportuniteta u kaznenom progonu, objavljivanje sudske prakse, Vrhovni sud Republike Hrvatske, www.vsrh.hr/CustomPages/.../DKos-Primjena_nacela_oportuniteta.do...

⁵ Imunitet svjedoka, Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa, Dio OSCE-OIHR/ICTY/UNICRI projekt „Podrška prenošenju znanja i materijala u predmetima ratnih zločina MKSJ-a domaćim sudovima“, International Criminal Law Services (ICLS), pravosudje.ba/vstvl/faces/pdfservlet.jsessionid...?p_id_doc...

„svjedok pokajnik“⁶, „krunski svjedok“⁷, „svjedok saradnik pravde“, „okrivljeni saradnik“ itd., a njihov status u krivičnom postupku reguliše se na različite načine. Ipak, većina država predviđa zakonsku mogućnost blažeg kažnjavanja ili davanja imuniteta od krivičnog gonjenja za svjedočenje u krivičnom postupku. U ovom radu biće prikazani međunarodni standardi i praksa, zakonska regulativa u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: BiH) i drugim državama u okruženju sa posebnim osvrtom na sličnosti i razlike u pravnom normiranju, te će se zaključno iznijeti prijedlozi i sugestije za moguće izmjene procesnih zakona radi boljeg, preciznijeg i sveobuhvatnijeg normiranja ovog pravnog instituta u BiH kao i razradi mehanizama zaštite u slučaju „izigravanja“ pravosuđa od takve osobe.

2. ISTORIJSKI ASPEKT NASTANKA PRAVNOG INSTITUTA „SVJEDOK POKAJNIK“

Krivično-pravni institut davanja imuniteta od krivičnog gonjenja potekao je iz anglosaksonske (*common law*) pravne tradicije, gdje se uglavnom koristi u postupcima protiv organiziranih kriminalnih grupa.⁸ Gledano sa istorijskog aspekta, ovaj institut potiče još iz srednjeg vijeka u Engleskoj gdje su takvi svjedoci nazivani „svjedoci krune“, koji bi za svjedočenje dobijali određene pogodnosti, a prije svega blaže kazne. Tako i danas u zemljama anglosaksonskog prava ovaj institut se koristi kako bi se došlo do „velikih riba“.⁹

U Sjedinjenim Američkim Državama je slično s postojanjem ustanove tzv. „pokajnika“ kao u Engleskoj, dok se u Evropi ovaj institut koristi većinom u dokazivanju organizovanog kriminala.¹⁰ Ovaj institut je posebno važan ako se ima u vidu jedno od obilježja organizovanih kriminalnih grupa a to su „zavjet šutnje – omerta“ i organizacijska zatvorenost usljed čega nije moguće prikupiti informacije i dokaze o strukturi, članstvu, hijerarhiji i djelima koja je počinila takva organizacija. U Njemačkoj je donesen poseban zakon o opojnim drogama koji sudu daje ovlaštenja da ublaži kaznu ili čak oslobodi od kazne počinioca koji svojim iskazom doprinese da se djelo dokaže i počinitelji procesuiraju. Slične

⁶ Pokajnik (engl. repent), pripadnik zločinačke organizacije koji daje podatke o krivičnom djelu zločinačke organizacije i njegovu počinitelju. Pod određenim uvjetima otpadnik zločinačke organizacije postaje pokajnik i pretvara se u saradnika pravosuđa. Prvi cjeloviti propisi o pokajništvu doneseni su u Italiji tokom olovnih godina od 1969. – 1975. godine radi suzbijanja terorizma. O tome vidjeti u Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007. godina, str. 1094.

⁷ Kos, D.: Nezakoniti dokazi u kaznenom postupkovnom pravu Republike Hrvatske – s osvrtom na Corpus Juris, www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/.../DKos-Nezakoniti_dokazi.d...

⁸ Sijerčić-Čolić, H.; Hadžiomerađić, M.; Jurčević, M.; Simović, M.: Komentari Zakona o krivičnom/kaznenom postupku u BiH, Vijeće Europe/Europska komisija, Sarajevo, 2009., str. 260.

⁹ Jedan od najpoznatijih takvih procesa u SAD-u je suđenje protiv mafijaškog „kuma“ Johna Gottija, koji je 1992. godine osuđen na 100 godina zatvora, bez mogućnosti pomilovanja, na temelju svjedočenja njegovog savjetnika Sammyja Gravana, kojem je u zamjenu za ovo svjedočenje dodijeljen puni imunitet.

¹⁰ Simović, N. M.; Simović, V. M.; Todorović, Lj.: Krivični postupak Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske, Biblioteka Mostovi, Sarajevo, 2009. godina, str. 106.

moćnosti postoje i u drugim evropskim državama u odnosu na osobe kojima se sudi kao pripadnicima terorističkih organizacija.¹¹

Upravo uvođenje ovog pravnog instituta umnogome je pomoglo mnogim zemljama, a prvenstveno Italiji koja se smatra kolijevkom ovog pravnog instituta, čije je zakonodavstvo omogućilo istražnim vlastima korištenje dosta učinkovitog sredstva u borbi protiv mafije kao što je svjedočenje tzv. „svjedoka saradnika pravosuđa“ odnosno „pentita“.

3. MEĐUNARODNI PRAVNI OKVIR

Međunarodno-pravni standardi, u pogledu zakonskog regulisanja statusa „svjedoka saradnika pravde“, izviru prvenstveno iz sljedećih Konvencija:

3.1 Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala¹²

Cilj je Konvencije Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala iz 2000. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija o organizovanom kriminalu), unaprijediti saradnju među državama i uspostaviti efikasne mehanizme u borbi protiv svih vidova transnacionalnog organizovanog kriminala, propisivanjem niza mjera u svrhu pružanja pravne pomoći, zajedničkih istraga, posebnih istražnih tehnika, razmjene informacija, mjera protiv pranja novca i korupcije, oduzimanja imovine stečene krivičnim djelom, zaštite svjedoka i dr., ali i mjera koje uključuju davanje imuniteta tzv. „saradnicima pravde“.

U članu 26. (Mjere za poticanje saradnje s organima koji provode zakone) Konvencije o organizovanom kriminalu propisano je:

Svaka država stranka treba poduzeti odgovarajuće mjere za poticanje osoba koje sudjeluju ili koje su sudjelovale u organizovanim kriminalnim grupama na:

– pružanje informacija korisnih nadležnim organima prilikom istrage i dokaznog postupka o stvarima, kao što su:

– identitet, vrsta, sastav, ustroj, lokacija ili aktivnosti organizovane kriminalne grupe;

– veze, uključujući i međunarodne veze, sa drugim organizovanim kriminalnim grupama;

– krivična djela koje je organizovana kriminalna grupa počinila ili bi mogla počiniti; pružanje činjenične, konkretne pomoći nadležnim organima koja

¹¹ Rubil, G.: Saradnja optuženog u krivičnom postupku (svjedok-pokajnik), csd.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet.jsessionid...?p_id_doc=1035.

¹² *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime* usvojena je Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda broj 55/25 2000. godine, a u BiH ratifikovana 2002. godine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 3/02).

može doprinijeti da se organizovane kriminalne grupe liše izvora ili prihoda od kriminala.

2. Svaka država strana će razmotriti stvaranje mogućnosti, u odgovarajućim slučajevima, ublažavanja kazne optužene osobe koja ostvari znatnu saradnju u istrazi ili gonjenju krivičnog djela obuhvaćenog ovom konvencijom.

3. Svaka država stranka će razmotriti stvaranje mogućnosti, u skladu sa osnovnim principima svog domaćeg prava, davanja imuniteta od gonjenja osobi koja pruži znatnu saradnju u istrazi ili gonjenju prekršaja obuhvaćenog ovom Konvencijom.

Stav 4. istog člana propisuje mjere zaštite koje se prema članu 24. Konvencije o organizovanom kriminalu mogu primijeniti u vezi sa svjedočenjem „saradnika pravde“, dok se u stavu 5. propisuje mogućnost sklapanja sporazuma između država prema kome bi svjedok „saradnik pravde“ koji se nalazi u jednoj državi, mogao biti blaže kažnjen ili mu se može dati imunitet, ukoliko bi ostvario značajnu saradnju u istrazi ili krivičnom gonjenju koje provodi druga država.

Rezolucije donesene na XVI. Kongresu Međunarodnog udruženja za krivično pravo (AIDP-a) pod nazivom Krivičnopravni sistemi suočeni s izazovima organizovanog kriminala, održanom u Budimpešti 1999. godine, ne preporučuju korištenje svjedoka pokajnika, jer to ugrožava „legitimet u postupanju“ i dovodi u pitanje načelo jednakosti građana pred zakonom. Ipak, prihvaća se mogućnost „honoriranja“ saradnje pripadnika zločinačke organizacije smanjenjem kazne, uz ispunjenje sljedećih uslova:¹³

- takva mogućnost mora biti izričito propisana zakonom,
- sudsko odobrenje je nužno u svim slučajevima,
- osuda se ne smije temeljiti isključivo na iskazima svjedoka pokajnika,
- pokajnici se mogu koristiti isključivo prilikom postupanja zbog teških krivičnih djela,
- pokajnici se ne mogu koristiti anonimnošću.

3.2. Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije¹⁴

U Konvenciji Ujedinjenih nacija protiv korupcije iz 2003. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija protiv korupcije), posvećena je pažnja pitanju saradnje osoba koje su učestvovala u izvršenju krivičnih djela na sličan način kao i u Konvenciji protiv organizovanog kriminala, reguliše se status svjedoka „saradnika pravde“ pa se tako u članu 37. (Saradnja s organima za primjenu zakona) propisuje:

¹³ Kurtović, A., Novoselac, G., Tomašević, S., Gluščić, S.: XVI Međunarodni kongres za kazneno pravo, Hrvatski ljetopis za pravo i praksu, 2/1999., Zagreb, str. 1039. – 1071.

¹⁴ *United Nations Convention Against Corruption* usvojena je Rezolucijom Generalne skupštine UN-a broj 58/4 2003. godine, a ratifikovana u BiH 2005. godine (Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine broj 5/0).

Svaka država ugovornica će preduzeti odgovarajuće mjere da bi podstakla osobe koje učestvuju ili su učestvovala u izvršenju krivičnog djela utvrđenog u skladu sa ovom Konvencijom da daju informacije koje će koristiti nadležnim organima u svrhe vođenja istrage i izvođenja dokaza, te da pruže činjeničnu, konkretnu pomoć, nadležnim organima koja može doprinijeti lišavanju počinitelja sredstava stečenih od kriminala i povraćaja tih sredstava.

Svaka država ugovornica će razmotriti mogućnost da se, u slučajevima gdje to odgovara, predvidi blaža kazna za optuženu osobu koja u znatnoj mjeri saraduje u istrazi ili krivičnom gonjenju krivičnog djela u skladu sa ovom Konvencijom.

Svaka država ugovornica će razmotriti mogućnosti da se, u skladu sa osnovnim načelima njenog unutrašnjeg zakonodavstva, da imunitet od krivičnog gonjenja osobi koja u znatnoj mjeri saraduje u istrazi ili krivičnom gonjenju krivičnog djela utvrđenog u skladu sa ovom Konvencijom.

Stav 4. i 5. ovog člana na sličan način kao i stavovi 4. i 5. člana 26. Konvencije protiv organizovanog kriminala, propisuju mjere zaštite ovakvim osobama, odnosno mogućnostima međudržavne saradnje u korištenju „saradnika pravde“ u slučajevima kada je ta osoba locirana u jednoj državi, a kada ta saradnja može biti od pomoći organima gonjenja u drugoj državi.

Primjetno je da je u jednoj i u drugoj Konvenciji davanje mogućnosti blažeg kažnjavanja, odnosno, davanje imuniteta, vezano isključivo za saradnju osoba u slučajevima izvršenja teških krivičnih djela organizovanog kriminala. Isto tako, ni jedna ni druga Konvencija ne koriste termin „svjedok“ već „osoba koja u značajnoj mjeri saraduje...“ ili termin „optužena osoba“. Prema tome, Konvencije propisuju davanje imuniteta osobi koja je učestvovala u izvršenju teških krivičnih djela što znači osumnjičenoj i optuženoj osobi, dok se prema odredbama procesnog zakonodavstva u BiH imunitet može dati isključivo „svjedoku“, za bilo koje krivično djelo bez ograničenja što nas upućuje na zaključak da u ovom dijelu odredbe Konvencija nisu u potpunosti inkorporirane u krivično procesno zakonodavstvo BiH.

3.3. Preporuka Ministarskog vijeća Vijeća Evrope državama članicama o zaštiti svjedoka i saradnika pravde¹⁵

Međunarodna zajednica donesenim Konvencijama obavezuje države članice da odredbe Konvencija ugrade u svoje nacionalno zakonodavstvo i na taj način se što uspješnije suprotstave transnacionalnom organiziranom kriminalu, kao i da nizom drugih međunarodno-pravnih dokumenata razjasni, dalje precizira i olakša njihovu primjenu.

U Preporuci, se između ostalog, definiše „saradnik pravde“ kao: „... *svaka*

¹⁵ *Recommendation Rec (2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice* koja je usvojena na 924. sastanku zamjenika ministara Vijeća Europe 20. aprila 2005. godine.

osoba koja je suočena sa krivičnom optužbom ili je već osuđena zbog učešća u kriminalnom udruženju ili drugoj kriminalnoj organizaciji bilo koje vrste, ili u činjenju organizovanog kriminala, ali pristaje na saradnju sa nadležnim organima krivičnog pravosuđa, posebno svjedočenjem o kriminalnom udruženju ili organizaciji, ili o bilo kojem djelu povezanom sa organizovanim kriminalom ili drugim teškim zločinima“.

Ova Preporuka se odnosi na osumnjičenu, optuženu i osuđenu osobu koja pristaje na saradnju sa organima gonjenja, i to samo u vezi sa organizovanim kriminalom i drugim teškim krivičnim djelima.

4. SVJEDOK POD IMUNITETOM (SVJEDOK POKAJNIK) U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE

U pozitivnim procesnim zakonima u Bosni i Hercegovini u upotrebi je termin „svjedok“ i terminološki se ne razlikuje od bilo kojega drugog svjedoka, ali u javnosti je kolokvijalno ustaljen izraz „svjedok pokajnik“.¹⁶ Davanje imuniteta u krivičnom postupku prema Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ZKP BiH)¹⁷ propisano je i određeno članom 84.¹⁸ pod nazivom (Pravo svjedoka da ne odgovara na pojedina pitanja):

Svjedok ima pravo da ne odgovara na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju.

(1) Svjedok koji koristi pravo iz stava 1. ovog člana, odgovorit će na pitanja ako mu se da imunitet.

(2) Imunitet se daje odlukom Glavnog tužioca BiH.¹⁹

(3) Svjedok koji je dobio imunitet i koji je svjedočio, neće se krivično goniti osim ako je dao lažni iskaz.

(4) Svjedoku se, odlukom Suda, za savjetnika određuje advokat za vrijeme trajanja saslušanja, ukoliko je očito da sam nije u stanju da koristi svoja prava u vrijeme saslušanja i ako njegovi interesi ne mogu biti zaštićeni na drugi način.

¹⁶ – Svjedok pokajnik u slučaju Zijada Turkovića mijenja iskaz, Cin, centar za istraživačko novinarstvo, <http://www.cin.ba/news/1/?cid=1234,2,1>.

– Svjedok pokajnik doveden da pokaže gdje su tijela Tolića i Ajdarija, haler.blogger.ba / arhiva/2010/09/22/ 2590742.

¹⁷ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik BiH br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09).

¹⁸ Vidjeti čl. 98. Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik FBiH“ br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10), čl. 149. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09, 92/09 i 100/09 – u daljnjem tekstu: ZKP RS) i čl. 84. Zakona o krivičnom postupku Brčko Distrikta („Službeni glasnik BD BiH“ br. 10/03, 6/06, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09 i 10/10).

¹⁹ Čl. 5., st. 1. Zakona o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH br. 49/09“) – „Glavni tužilac predstavlja Tužilaštvo i rukovodi njegovim radom.“

U navedenoj zakonskoj odredbi govori se o svjedoku, a ne o osumnjičenoj osobi, tako se imunitet daje svjedoku zbog svjedočenja, a ne osumnjičenoj ili optuženoj osobi, mada se u najvećem broju slučajeva radi o saizvršiocu, pomagaču ili osobi koja je prikrila izvršenje krivičnog djela, te na taj način počinila krivično djelo. Uglavnom, u pravilu radi se o pripadniku grupe za organizovani kriminal,²⁰ čije je svjedočenje neophodno da bi se otkrili svi članovi grupe, njena struktura, metodologija rada, sve kriminalne veze, hijerarhija, krivična djela koja je grupa počinila, imovina koju su pripadnici kriminalne grupe pribavili itd.²¹ Prije ispitivanja svjedoka, prema članu 86. stav 2. ZKP BiH, dužnost je, između ostalog, da se svjedok upozori da nije dužan odgovoriti na pojedina pitanja ako bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju, a upozorenje se mora unijeti u zapisnik.²² U ovoj odredbi je navedeno korištenje prava da se uskrati odgovor na pojedina pitanja, a ne pravo oslobađanja od svjedočenja. Odredba člana 84. stav 5. ZKP BiH značajna je i zbog toga što uvodi mogućnost da svjedok tokom saslušanja ima savjetnika odnosno procesnog punomoćnika – advokata, ukoliko je očito da sam nije u stanju da koristi svoja prava i ako njegovi interesi ne mogu biti zaštićeni na drugi način. Više puta je pred sudovima u BiH, u toku davanja iskaza od strane svjedoka na glavnom pretresu, sud bio prinuđen da zastane sa ispitivanjem svjedoka i odredi mu procesnog punomoćnika u vidu advokata, a kako bi svjedoka zaštitio od samoinkriminiranja.²³

Zakon ne propisuje način postupanja kad se svjedok pozove na svoje pravo da ne odgovori na pojedina pitanja, što predstavlja nedoumicu kod daljnjeg postupanja, a takođe nije naznačeno kako prepoznati da svjedok možda zloupotrebljava to svoje pravo. Jasno je da svjedok treba objasniti okolnosti i učiniti vjerovatnim da bi po njega nastupile posljedice ako bi dao odgovor na postavljeno pitanje. Opravdanost razloga za uskraćivanje odgovora u istrazi ocjenjuje tužilac, a u toku glavnog pretresa sud. Međutim, u ovom radu zadržat ćemo se na istrazi, tako, ukoliko nadležni tužilac procjeni da je svjedočenje neophodno za daljnje uspješno vođenje krivičnog postupka, odnosno ukoliko bi korist od svjedočenja bila veća od štete za oslobađanje od krivičnog gonjenja, postupajući tužilac predlaže Glavnom tužiocu²⁴ da donese odluku o davanju imuniteta osumnjičenoj, odnosno optuženoj

²⁰ Prema odredbi čl. 1. tač. 19. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, („Službeni glasnik BiH”, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10 – u daljnjem tekstu: KZ BiH) grupa za organizovani kriminal je grupa od tri ili više lica koja postoji u izvjesnom vremenskom periodu i koja djeluje sporazumno s ciljem izvršenja jednog ili više krivičnih djela za koje se prema zakonu može izreći kazna zatvora preko tri godine ili teža kazna, a radi sticanja materijalne koristi.

²¹ Sijerčić-Čolić, H.: Krivično procesno pravo, Knjiga II., Tok redovitog krivičnog postupka i posebni postupci. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008. godina, str. 415.

²² Sijerčić-Čolić, H.; Hadžiomerađić, M.; Jurčević, M.; Simović, M.: op. cit. str. 260-261.

²³ Vidi predmet Gasal i dr., S1 1 003485 07 Krl, saslušanje svjedoka Selme Cikotića i Dževada Mlaće kada je sud bio primoran da zaustavi saslušanje te im odredi procesnog pomoćnika u vidu advokata, kako bi svjedoke zaštitio od samoinkriminiranja.

²⁴ Izuzetak postoji u Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske, jer prema odredbama člana 149., st. 3. ovog zakona, „imunitet se daje odlukom tužioca”: Vidi Presudu Okružnog Suda u Banja Luci br. 71 OK 012689 09 Kžk od 13. 04. 2009. godine gdje je odbrana prigovarala na iskaz svjedoka R.S. koji

osobi.²⁵ Nakon davanja imuniteta, svjedok je dužan odgovoriti na sva pitanja za koja više ne može biti krivično gonjen, osim za davanje lažnog iskaza. Naime, odluka o imunitetu svjedoka predstavlja izuzetak od principa legaliteta krivičnog gonjenja (član. 17. ZKP BiH) i primjenu načela oportuniteta krivičnog gonjenja.

Procesni položaj svjedoka koji je prema odluci Glavnog tužioca dobio imunitet od krivičnog gonjenja, u principu se ni po čemu ne razlikuje od bilo kog drugog svjedoka u postupku. Sud će i ovog svjedoka, kao i svakog drugog, poučiti da ima pravo ne odgovoriti na pojedina pitanja ukoliko bi ga istinit odgovor izložio krivičnom gonjenju. Iz ovog razloga postoji potreba da tužilac upozna sud da se svjedok nalazi pod imunitetom, tako da isti u tom slučaju ne može koristiti to svoje pravo i sud ima pravo zahtijevati odgovor na svako postavljeno pitanje.

Iako krivično zakonodavstvo BiH to ne propisuje, važan razlog da sud bude upoznat sa ovom činjenicom je razlog što sud ne može zasnovati svoju odluku samo na iskazu svjedoka pod imunitetom, jer je to ustaljena praksa Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, zbog eventualne zloupotrebe ovog prava, pa je za donošenje sudske odluke potrebno predočiti i neke druge dokaze.²⁶ Naime, ovaj sud je u svojoj praksi zauzeo jasan stav da se osuđujuća presuda ne može temeljiti samo na iskazu svjedoka koji ima status „pokajnika“, već da ona uz njegov iskaz mora biti utemeljena i na još nekom dokazu. Taj dokaz može biti i onaj na koji je ukazao upravo svjedok „pokajnik“, tj. kako je iskaz takvog svjedoka sam po sebi zakonit, ako nema razloga za koje sud nalazi da je utvrđena nezakonitost tog iskaza, dokazi na koje on ukaže ne spadaju u kategoriju dokaza pribavljenih prema doktrini „plodova otrovne voćke“. Ovaj argument ima svoj smisao i u suprotnom smjeru tj. ako je zbog nekog određenog razloga iskaz svjedoka „pokajnika“ izdvojen iz spisa predmeta kao nezakonit, tada su nevaljali i svi dokazi proizašli iz njegovog iskaza.²⁷

U krivičnom materijalnom zakonodavstvu za neka najteža krivična djela postoje odredbe da se svjedok koji je prijavio pripremanje krivičnog djela, prijavio

je tužilac predao kao dokaz sa naredbom o nesprovođenju istrage protiv njega tj. davanju imuniteta istom, jer je odbrana smatrala da je isti svjedok postupao kao informant, što je posebna istražna radnja i kako za istu nije bilo naredbe sudije za prethodni postupak te da je iskaz R. S. pravno nevaljali dokaz. Iskaz svjedoka sud je prihvatio kao pravno valjan i obrazložio da je tužilac svjedoku R. S. svojom odlukom dao imunitet, na što je ovlašten na osnovu člana 149., st. 3. ZKP RS, a donio je i naredbu o nesprovođenju istrage protiv svjedoka da se neće krivično goniti, osim ako da lažan iskaz.

²⁵ Tomić, M.; Ilić, M.: Kazneno procesno pravo, III. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2006. godina, str. 152.

²⁶ Vidjeti Odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predmet broj AP 661/04 od 22. 04. 2005. godine, donesenoj po apelaciji prema kojoj je apelant smatrao da mu je pravo na pravično suđenje prekršeno time što je prvostepena presuda zasnovana isključivo na iskazu jednog svjedoka, te time što sud nije pravilno ocijenio apelantov iskaz i iskaze grupe svjedoka odbrane. Po ovoj apelaciji Ustavni sud je zaključio da postoji kršenje prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6., stav 1. Evropske konvencije, kada se osuđujuća presuda u najvećoj mjeri zasniva na iskazu svjedoka koji je sa tužiocem sklopio sporazum o priznanju krivice...

²⁷ Kos, D.: Primjena načela oportuniteta u kaznenom progonu, objavljivanje sudske prakse, Vrhovni sud Republike Hrvatske, str. 8; www.vsrh.hr/CustomPages/.../DKos-Primjena_nacela_oportuniteta.do...

njegove izvršioce i o tome svjedočio može blaže kazniti ili se može osloboditi kazne, ali to nije predmet ovog rada.

Prema odredbama krivičnog procesnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine, ukoliko „svjedok pod imunitetom“ odbije da svjedoči, javlja se realan problem u praksi zbog nepostojanja zaštitnog mehanizma u ovakvim slučajevima, tako da ostaje samo jedna zakonska mogućnost, a to je da se na osnovu člana 268. ZKP BiH, svjedok kazni za odbijanje svjedočenja,²⁸ kao i svaki drugi svjedok koji odbije da svjedoči, novčanom kaznom do 30.000 KM, a ako i nakon toga odbije svjedočiti, može se zatvoriti. Zatvor traje dok svjedok ne pristane da svjedoči, ili dok njegovo svjedočenje ne postane nepotrebno, ili dok se krivični postupak ne završi, ali najduže 30 dana.

Ako svjedok dadne lažan iskaz, onda može biti krivično gonjen.²⁹ U tom slučaju, sudija odnosno predsjednik vijeća može narediti da se sačini poseban zapisnik o iskazu svjedoka i dostavi tužiocu (čl. 235.), ali i bez toga tužilac može tražiti prepis tog zapisnika i preduzeti krivično gonjenje protiv svjedoka zbog krivičnog djela davanja lažnog iskaza iz čl. 235., stav 1. KZ BiH. Ukoliko se taj krivični postupak okonča pravosnažnom presudom kojom je svjedok (u tom postupku optuženi) oglašen krivim, to ima za posljedicu opozivanje odluke o imunitetu. Samim tim se ponovo otvara mogućnost da tužilac preduzme krivično gonjenje i za krivično djelo povodom kojeg je donesena odluka o imunitetu.³⁰ Međutim, ovdje nije objašnjeno šta se dešava sa predmetom ukoliko dođe do situacije da svjedok pod imunitetom dadne lažan iskaz na ročištu i koliko je u tom slučaju „ugrožen“ predmet. Naime, u pravilu davanje imuniteta svjedoku se daje u početnoj fazi istrage, i iskaz svjedoka nakon datog imuniteta otvara mogućnost da se dođe do materijalnih dokaza na koje je svjedok ukazao.

Veoma je teško doći do tzv. insajdera u kriminalnoj organizaciji upravo iz razloga što bi to moglo da izazove posljedice koje su neminovne, kako po njega samog, tako i po članove njegove porodice, ali i zbog osjećaja lojalnosti prema svojoj kriminalnoj organizaciji sa čijim ih članovima po pravilu veže i rodbonska ili prijateljska veza. Pripadnici organizovanog kriminaliteta po pravilu ne žele da budu svjedoci, osim toga ako ne pristanu da svjedoče neće se bojati za svoju sigurnost, a sa druge strane mogu da računaju da će ta kriminalna organizacija da preuzme brigu oko njihove agzistencije odnosno zadovoljenja njihovih potreba za

²⁸ Danijel Planinčić iz Bijeljine danas je na Sudu BiH odbio da svjedoči protiv Zijada Turkovića i Milenka Lakića, „Svjestan sam da mogu biti krivično gonjen, ali ne želim da svjedočim“ – kazao je Planinčić kojem je sudsko vijeće zbog odbijanja svjedočenja odmah izreklo novčanu kaznu u iznosu od 10.000 KM, Planinčić je po sporazumu o priznanju krivice osuđen na šest i po godina zatvora uz obavezu da svjedoči protiv Turkovića i ostalih... <http://www.depo.ba/vijest/57424>.

²⁹ Vidi presudu Suda BiH br. S1 3 K 008023 12 Kžk od 07. 02. 2013. godine prema kojoj je Apelaciono vijeće Suda BiH osudilo Boška Lazića na 15 mjeseci zatvora zbog davanja lažnog iskaza da je Z. Ž. učestvovao u zločinima u Srebrenici u julu 1995. godine koje je imalo za posljedicu donošenje odluke o pritvoru prema Z. Ž., kao i na podizanje optužnice protiv iste osobe. „Apelaciono vijeće smatra da će ova presuda uticati kako na optuženog, tako i na druge svjedoke u krivičnim postupcima“. www.sudbih.gov.ba.

³⁰ Sijerčić-Čolić, H.; Hadžiomerađić, M.; Jurčević, M.; Kaurinović, D.; Simović, M.: op. cit. str. 261.

život te osiguranja redovnih i sigurnih prihoda.³¹ Iz navedenih razloga potrebno je da se svakom važnom svjedoku, čije svjedočenje je posebno važno za krivični postupak protiv zločinačke organizacije, osigura zaštita u skladu sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka,³² kao i u svakom slučaju davanja potpunog imuniteta, bez čijeg svjedočenja nema izgleda da se u krivičnom postupku istraže i utvrde činjenice, ili bez čijeg svjedočenja bi to bilo znatno otežano, osigura efikasna zaštita prema Zakonu o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini.³³ Primjena odredbi navedenih zakona je veoma važna i često je njihova dosljedna primjena odlučujući faktor da svjedok na glavnom ročištu ispuni svoju obavezu i iskazuje, bez straha i pritiska te bojazni za svoj život i život svoje porodice. Cilj svake kriminalne organizacije je, ukoliko se nađe pod istragom ili optužbom, da eliminiše svog dojučerašnjeg člana, koji se pokajao i pristao na saradnju sa pravosuđem, tako da od adekvatne zaštite takvog svjedoka često zavisi učinkovitost krivičnog postupka da se kriminalna organizacija osudi za počinjena krivična djela. U provedbi zakonskih odredbi o programu za zaštitu svjedoka u Bosni i Hercegovini u okviru Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA)³⁴ uspostavljen je Odjel za zaštitu svjedoka koji prilikom odlučivanja o zaštiti svjedoka naročito uzima u obzir težinu krivičnog djela i stepen rizika, prava svjedoka te efekat poduzetih mjera.

Ukoliko dođe do situacije da svjedok odbije da svjedoči iz nekog od navedenih razloga, ne postoje do kraja razrađeni zaštitni mehanizmi, kao i u slučaju kada svjedok svjedoči, ali se u najvećem djelu svog svjedočenja „ne sjeća“ pa se ne može goniti ni za davanje lažnog iskaza. Iz ovog razloga je potrebno izmijeniti krivično-procesno zakonodavstvo u ovom segmentu i koristiti iskustva susjednih zemalja koje imaju odlična rješenja u korištenju ovog pravnog instituta.

Obaveza svjedočenja u krivičnom postupku prema pozitivnom krivičnom procesnom pravu u BiH ostvaruje se po dva osnova. Prvi je kao posljedica sporazuma o priznanju krivnje, koji je optuženi sklopio sa tužiocem uz obavezu svjedočenja u postupku protiv ostalih osumnjičenih, što se kompenzira smanjenjem kazne,³⁵

³¹ Šarčević, Z.: Dokazni značaj zaštićenog svjedoka u krivičnom postupku za krivična djela organizovanog kriminaliteta, Zbornik radova, Internacionalna asocijacija kriminalista, Volumen 4, Broj 1, Banja Luka, 2011., str. 571.

³² Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 21/03, 61/04, 55/05).

³³ Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ br. 29/04).

³⁴ Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu („Službeni glasnik BiH“ br. 27/04, 63/04, 35/05 i 49/05).

³⁵ Presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 006135 11 Ko od 05. 07. 2011. godine protiv Seada Dumanjića: Sud je, odlučujući o krivičnopravnoj sankciji, kao naročito olakšavajuće okolnosti kod optuženog cijenio „... otkrivanje zločinačke organizacije, priznanje da je izvršio krivično djelo koje mu je stavljeno na teret (što je i rezultiralo zaključivanjem sporazuma o priznanju krivice sa Tužilaštvom Bosne i Hercegovine, koja činjenica je doprinijela bržem i efikasnijem okončanju krivičnog postupka i smanjenju troškova), da je izrazio iskreno kajanje, kao i njegovu spremnost da svjedoči o svojim saznanjima o vezi počinjenja krivičnog djela od strane ove grupe.“

a drugi je davanjem potpunog imuniteta³⁶ u posebnim slučajevima, u zamjenu za svjedočenje u krivičnom postupku. Ova dva svjedočenja su različita u smislu da, kod sporazuma o priznanju krivnje, optuženi prije zaključenja sporazuma da iskaz, a kod svjedoka koji je osumnjičen, tek nakon datog imuniteta. Zajedničko i jednog i drugog svjedoka je to što se njihova saradnja kompenzira za povoljniji položaj u postupku sa ranije navedenim rizikom u slučaju „izigravanja“ pravosuđa i nepostojanja jasnih zaštitnih mehanizama.

Davanje imuniteta u procesnom zakonodavstvu BiH nije ograničeno, odnosno moguće je za bilo koje krivično djelo, za razliku od zakona u susjednim državama gdje je to moguće samo za teška krivična djela. Dalje, ZKP BiH ne predviđa mogućnosti saradnje osuđene osobe, što je u praksi potrebno jer se dešava da osuđena osoba nudi saradnju, a u tom slučaju je nemoguće davanje imuniteta, odnosno nemoguće je izvršiti kompenzaciju za njegovu saradnju, obzirom da je postupak protiv njega završen i ne postoji zakonski osnov. Također nije predviđena zabrana pokretanja supsidijarne tužbe protiv osobe kojoj je dodijeljen status svjedoka. Veoma je mali broj krivičnih predmeta u praksi, u kojima je korišten institut davanja imuniteta osobi za saradnju u krivičnom postupku pa se to može pripisati nedorečenosti, nepreciznosti i nedovoljnoj izdefinisiranosti primjene tog instituta zbog čega se tužiocima rijetko odlučuju na pokretanje procedure za davanje imuniteta.

5. RJEŠENJA U UPOREDNOM PRAVU

5.1. Republika Italija /saradnik pravosuđa/

Italijanski državni tužilac Cuno Tarfusser ukazuje na nesavršenost samog naziva tih osoba jer po njemu imaju neprimjeren naziv *colloaboratori di giustizia* – suradnici pravosuđa s obzirom na to da se kriminalac ne može smatrati saradnikom. Također, Tarfusser smatra da je u samom pojmu „krunski svjedok“ sadržana zabluda, jer se po njemu radi o neklasičnim procesnim sudionicima hibridnog položaja, s obzirom da se u krivičnom postupku, bilo u preliminarnoj ili u fazi glavne rasprave, istovremeno nalaze u dvojnoj ulozi okrivljenika i svjedoka. Njihov procesni položaj i dokazna vrijednost njihovog iskaza uređena je člankom 197. bis Talijanskog Zakonika o krivičnom postupku.³⁷ Ako toj osobi pokloni vjeru državni tužilac ili sudija u vrijeme glavne rasprave, onda on uživa određene

³⁶ Vidi krivični predmet br. S1 2K 006087 11 Ku koji se vodi pred Sudom BiH protiv Zijada Turkovića i dr. u kome je I. K. odlukom Glavnog tužioca Tužilaštva BiH dat potpuni imunitet za svjedočenje u navedenom predmetu protiv optuženih koji se terete za pet ubistava, tri pokušaja ubistva, međunarodnu trgovinu opojnim drogama, teško razbojništvo nad Međunarodnim aerodromom Sarajevo kojom prilikom je otuđeno 2.500.000,00 KM, pranje novca, iznude i druga teška KD. Navedeni svjedok je ušao u program zaštite svjedoka i sa porodicom je izmješten u jednu od evropskih zemalja sa kojom Bosna i Hercegovina ima potpisan bilateralni sporazum. www.sudbih.gov.ba

³⁷ Pavišić, B.: Talijanski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zavod za kaznene znanosti Mošćenice, Rijeka, 2002. godina, str. 101.

povlastice tokom samog krivičnog postupka, pri odmjeravanju kazne, za vrijeme izdržavanja kazne, kao i ličnu zaštitu, promjenu osobnog identiteta što bi trebalo istovremeno služiti kao primjer i „zlatni most“ za ostale pripadnike mafijaške organizacije. Upravo zahvaljujući toj zakonskoj mogućnosti, po svjedočenju svjedoka „pokajnika“ danas znamo mnogo činjenica o djelovanju i strukturi talijanske mafije, što se na drugi način ne bi moglo ni saznati, a u bitnom je pridonijelo djelotvornosti globalne politike suzbijanja organizovanog kriminala u Italiji. Iskazi tih svjedoka pred sudom imaju punu pravnu važnost, iako su norme koje uređuju korištenje te istražne mjere predmet vrlo jakih kritika i osporavanja, kako u široj javnosti, tako i unutar pravosuđa te posebno u političkim krugovima.³⁸

Mogućnosti korištenja iskaza tzv. „svjedoka pokajnika“, dodatno su uređene nakon ubistva talijanskih boraca protiv mafije, tužitelja Falconea i Borsellina. Međutim, da bi „pentiti“³⁹ ostvarili svoja očekivanja, moraju, u tačno određenom vremenskom roku, prije pokretanja istrage ili kriminalističke obrade, a nakon počinjenog krivičnog djela, napustiti zločinačku organizaciju. U protivnom mogu biti samo blaže kažnjeni, a nikako koristiti potpuni imunitet od krivičnog progona za počinjena krivična djela.⁴⁰

5.2. Republika Hrvatska /krunski svjedok/

U pozitivnom zakonodavstvu Republike Hrvatske davanje imuniteta od krivičnog gonjenja propisano je Zakonom o kaznenom postupku Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: ZKP RH)⁴¹ i Zakonom o uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljnjem tekstu: ZUSKOK).⁴²

ZKP RH u članu 286. propisuje:

1) *Svjedok nije obvezan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi time izložio sebe ili bliskog srodnika kaznenom progonu, teškoj sramoti ili znatnoj materijalnoj šteti.*⁴³ *O tome će tijelo koje vodi kazneni postupak poučiti svjedoka.*

2) *Ako svjedok uskrati odgovor na pitanje iz stavka 1. ovog članka jer bi time izložio sebe ili svog bliskog srodnika kaznenom progonu, državni odvjetnik može izjaviti da neće poduzeti kazneni progon i predložiti prekid radnje radi davanja izjave u smislu stavka 4. ovog članka.*

3) *Izjavu iz stavka 2. ovog članka državni odvjetnik može dati ako je odgovor na određena pitanja važan za dokazivanje težeg kaznenog djela druge osobe za*

³⁸ Sačić, Ž.: Organizirani kriminal – metode suzbijanja, Informator, Zagreb, 2001., str. 105.

³⁹ *Pentiti* (tal. pokajnički).

⁴⁰ Sačić, Ž.: op. cit. str. 106.

⁴¹ Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske (Narodne novine RH br. 152/2008, 76/2009, 80/2011 i 121/2011 – pročišćeni tekst, 91/12 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske i 143/12).

⁴² Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (Narodne Novine RH br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11 i 136/12).

⁴³ Radi se o tzv. parcijalnom imunitetu svjedoka. Vidi o tome kod Pavišić, B. i suradnici: Kazneno postupovno pravo, 3. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2010. godina, str. 282. – 283.

koje je propisana kazna zatvora u trajanju od deset ili više godina. Svjedok može prije davanja izjave državnog odvjetnika iz stavka 2. ovog članka radi zaštite svojih prava i interesa imati savjetnika iz reda odvjetnika.

4) Izjava državnog odvjetnika iz stavka 2. ovog članka mora biti pisana i ovjerena pečatom i potpisom višeg državnog odvjetnika. Državni odvjetnik predaje izjavu svjedoku. Protiv svjedoka i osobe iz stavka 2. ovog članka ne može se poduzeti kazneni progon za kazneno djelo na koje se odnosi izjava, ali se može progoniti za kazneno djelo davanja lažnog iskaza.

Prema članu 38., stav 1. ZKP RH, „temeljno pravo i glavna dužnost državnog odvjetnika je progon počinitelja kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti“, u tački 10. istog stava „davanje izjava da neće poduzeti kazneni progon u slučaju iz članka 286., stavak 2. ovog Zakona“ te u stavu 4). istog člana „Glavni državni odvjetnik RH odlučuje o davanju postupovnog imuniteta pripadniku zločinačke organizacije⁴⁴ odnosno zločinačkog udruženja⁴⁵ u skladu sa zakonom“.⁴⁶

Iz odredbe čl. 286., st. 3. ZKP RH vidljivo je da se imunitet može dati samo ako je odgovor svjedoka na određena pitanja važan za dokazivanje težeg krivičnog djela druge osobe za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od deset ili više godina, te da državni odvjetnik odlučuje o davanju procesnog imuniteta (viši državni odvjetnik ovjerava pečatom i potpisom izjavu da neće poduzimati krivični progon).

Drugi zakonski osnov za davanje imuniteta u RH je prema ZUSKOK-u, čijim je odredbama regulisan status krunskog svjedoka.⁴⁷ Davanje tog statusa

⁴⁴ Prema čl. 89., toč. 23. Kaznenog zakona (Narodne novine br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/97, 152/08, 57/11 i 77/11 – u daljnjem tekstu: ZKP/1997.), zločinačka organizacija je strukturirano udruženje od najmanje tri osobe koje postoji tijekom određenog razdoblja i djeluje sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela radi izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi ili s ciljem ostvarivanja i zadržavanja nadzora nad pojedinim gospodarskim ili drugim djelatnostima, a radi se o kaznenim djelima za koje se može izreći kazna zatvora u trajanju od najmanje četiri godine ili teža kazna. Zločinačka organizacija je temelj pojma organiziranog kriminala.

⁴⁵ Novi Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11 i 144/12 – u daljnjem tekstu: KZ/2011), ne određuje pojam zločinačke organizacije već u čl. 328., st. 4. KZ/2011. navodi kako zločinačko udruženje čine najmanje tri osobe koje su se udružile sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela, za koja se može izreći kazna zatvora od tri godine ili teža, a koje ne uključuje udruženje koje čine osobe slučajno povezane za neposredno počinjenje jednog kaznenog djela.

⁴⁶ Talijansko kazneno zakonodavstvo od 1982. godine definira kriminalno udruženje mafijaškog tipa. Čine ga najmanje tri ili više osoba koje se vezama utemeljenim na zastrašivanju, prisili i zakonu šutnje koriste za počinjenje kaznenih djela usmjerenih na neposredno ili posredno upravljanje gospodarskim djelatnostima ili nadzor nad njima ili za postizanje nelegalnih profita ili dobiti za sebe ili druge. Tako, Pravni leksikon, op. cit., str. 1850.

⁴⁷ Krunski svjedok je pripadnik zločinačke organizacije kojemu je sud na zahtjev državnog odvjetnika dodijelio položaj svjedoka da bi u kaznenom postupku svjedočio o zločinačkoj organizaciji, njezinim članovima i kaznenim djelima počinjenim ili planiranim u njezinim okvirima – vidi o tome kod Krapac, D.: Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, IV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, listopad 2010. godine, str. 467.

je u nadležnosti županijskog suda,⁴⁸ a on se daje na zahtjev Glavnog državnog odvjetnika RH koji se mora podnijeti do zakazivanja glavne rasprave. U členu 36. ZUSKOK-a propisano je da Glavni državni odvjetnik može od nadležnog županijskog suda tražiti donošenje rješenja o ispitivanju kao svjedoka osobe koja je postala pripadnik zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja:

1.) protiv koje je podnesena krivična prijava ili se vodi krivični postupak za krivično djelo iz člana 21. ovog Zakona, počinjeno u okvirima zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja i ako postoje okolnosti na temelju kojih se prema kaznenom zakonu pripadnik zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja može osloboditi kazne ili olakšavajuće okolnosti na temelju kojih se kazna može ublažiti,

2.) ako je iskaz te osobe srazmjern težini počinjenoga krivičnog djela i važnosti iskaza te osobe za otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja ili njihovih počinitelja, odnosno za otkrivanje i sprečavanje krivičnih djela zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja.

Nadalje, prema odredbi člana 37., stav 1. ZUSKOK-a, na obrazloženi prijedlog Ravnatelja,⁴⁹ Glavni državni odvjetnik RH može nadležnom sudu, uz zahtjev da se kao svjedok ispita osoba koja je kao pripadnik zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja pravosnažno osuđena, podnijeti i zahtjev za obnovu postupka radi preinake te pravomoćne presude u pogledu odluke o kazni, ako je njegov iskaz važan za otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja ili počinitelja tih krivičnih djela, ili za otkrivanje i sprečavanje činjenja krivičnih djela od strane pripadnika zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja. Nakon ispitivanja te osobe, vijeće će, ako njegov iskaz može bitno pridonijeti otkrivanju i dokazivanju krivičnih djela počinjenih u okvirima zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja ili počinitelja tih krivičnih djela, ili otkrivanju i sprečavanju činjenja krivičnih djela od strane pripadnika zločinačke organizacije odnosno zločinačkog udruženja, odgovarajućom primjenom odredbe članka 498. ZKP RH presudom preinačiti u pogledu odluke o kazni pravosnažnu presudu kojom je ta osoba osuđena te je osuditi na kaznu koja će od ranije izrečene kazne biti manja najmanje za jednu trećinu, a najviše za dvije trećine te kazne. Isto tako, prema členu 37., st. 3. ZUSKOK-a, umjesto navedenog zahtjeva iz stava 1. istog člana, Glavni državni odvjetnik RH može sudu nadležnom za uvjetni otpust

⁴⁸ Za predmete kaznenih djela iz čl. 21. iz nadležnosti ZUSKOK-a stvarno i mjesno su nadležni županijski sudovi u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu, osim ako tim zakonom nije propisano drugačije.

⁴⁹ Prema čl. 3., st. 1. i 2. ZUSKOK-a, radom Ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta upravlja Ravnatelj. Za Ravnatelja može se imenovati zamjenik Glavnoga državnog odvjetnika RH odnosno županijski državni odvjetnik ili njegov zamjenik koji ispunjava uvjete za imenovanje za zamjenika Glavnoga državnog odvjetnika. Ravnatelja imenuje Glavni državni odvjetnik RH uz prethodno mišljenje ministra nadležnog za poslove pravosuđa, te mišljenje kolegija Državnog odvjetništva Republike Hrvatske.

zatvorenika podnijeti prijedlog za uvjetni otpust izvan rokova za ponavljanje prijedloga propisanih posebnim zakonom.

U članu 39. ZUSKOK-a propisano je kako se ne može ispitati kao svjedok (pojedinačni počinitelj) koji je:

1. počinio jedno ili više kaznenih djela ubojstva iz članka 90., teškog ubojstva iz članka 91., terorizma iz članka 169., stavka 2., ugrožavanja sigurnosti osoba pod međunarodnom zaštitom iz članka 170., stavka 2., uzimanja talaca iz članka 171., stavka 2., otmica zrakoplova ili broda iz članka 179., stavka 2., morskog i zračnog razbojništva iz članka 180., stavka 2., silovanja iz članka 188., stavka 2., 3. i 4., spolnog odnošaja s nemoćnom osobom iz članka 189., stavka 2., 3. i 4. i spolnog odnošaja s djetetom iz članka 192., iz KZ/1997.

2. počinio jedno ili više kaznenih djela ubojstva iz članka 110., teškog ubojstva iz članka 111., terorizma iz članka 97., stavka 3. i 4., financiranja terorizma iz članka 98., stavak 1., terorističkog udruženja iz članka 102., stavak 1., ubojstva osobe pod međunarodnom zaštitom iz članka 352., otmice osobe pod međunarodnom zaštitom iz članka 353., stavak 2., napada na osobu pod međunarodnom zaštitom iz članka 354., stavak 2., napada na zračni i plovidbeni promet iz članka 223., stavak 5. i 6., teških kaznenih djela protiv spolne slobode iz članka 154., teških kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta iz članka 166. iz KZ/2011,

3. organizator zločinačke organizacije, odnosno zločinačkog udruženja,

4. poticatelj na počinjenje kaznenog djela iz članka 21. ZUSKOK-a u cilju da protiv potaknute osobe bude pokrenut postupak za to djelo.

Osoba sa statusom krunskog svjedoka, koja je svjedočila u skladu sa svojom obavezom, može odgovarati samo za davanje lažnog iskaza.⁵⁰ Glavni državni odvjetnik RH, ukoliko ranije nije odustao od krivičnog progona, najkasnije do pravosnažnog okončanja krivičnog postupka protiv zločinačke organizacije, odnosno zločinačkog udruženja, izjavit će da odustaje od krivičnog progona protiv krunskog svjedoka. Ukoliko krunski svjedok ne ispuni svoje obaveze, državni odvjetnik će nastaviti krivični progon ili pokrenuti krivični postupak.

Za razliku od instituta krunskog svjedoka o kojem odlučuje sud, kod procesnog imuniteta svjedoka riječ je o dogovoru između državnog odvjetnika koji postupa u tom predmetu i svjedoka bez sudjelovanja suda: o davanju izjave odlučuje bilo koji državni odvjetnik, a kod krunskog svjedoka glavni državni odvjetnik na zahtjev ravnatelja USKOK-a; nema ograničenja s obzirom na težinu krivičnog djela jer je jedini uvjet da je krivično djelo o kojem iskazuje svjedok teže pa je moguće dati imunitet i osobi koja ne može postati ni krunski svjedok kao što su počinitelji krivičnog djela ubistva, teškog ubistva, silovanja i dr. (čl. 39. ZUSKOK-a); nema primjene načela razmjernosti između javnog interesa za dobivanje svjedočkog

⁵⁰ Vidi o tome kod Primorac, D.: Kazneno procesno pravo II., drugo izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje, nastavni tekst objavljen na web-stranicama Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu - <http://forenzika.unist.hr/>, Split, 2013. godina, str. 63. – 64.

iskaza i javnog interesa krivičnog progona jer se iskaz ne mora odnositi na najteža krivična djela niti na zločinačku organizaciju; nema posebnih odredbi o sadržaju, potpunosti i cjelovitosti svjedočkog iskaza, dapače, prema slovu zakona država može odustati od krivičnog progona teškog krivičnog djela radi dobivanja odgovora na pojedino pitanje.⁵¹

5.3. Republika Srbija /okrivljeni saradnik/

U zakonodavstvo Republike Srbije (u daljnjem tekstu: RS) institut svjedoka pokajnika uveden je 2001. godine za djela organizovanog kriminala. Preciznije regulisanje ovih zakonskih odredbi urađeno je kroz odredbe Zakona o krivičnom postupku iz 2006. godine (u daljnjem tekstu: ZKP RS/2006.)⁵² kojim se status svjedoka saradnika podvodi pod „posebne dokazne radnje“. Prema odredbama ZKP RS, tužilac je sudu predlagao da se kao svjedok saradnik sasluša osumnjičena, optužena ili osuđena osoba, zavisno o kojoj fazi postupka se radi.

Međutim, novi Zakon o krivičnom postupku Republike Srbije (u daljnjem tekstu: ZKP RS/2011) koji je donesen 2011. godine, a njegova primjena je počela 15. 01. 2013. godine, osim u postupcima za krivična djela organizovanog kriminala i ratne zločine, čija je primjena počela 15. 01. 2012. godine,⁵³ nešto drugačije uređuje ovaj institut u odnosu na odredbe ZKP RS/2006. Pretpostavlja se da su otklonjene manjkavosti ranijih odredbi u odnosu na praktičnu primjenu, te se iz tog razloga nećemo baviti analizom i komentarisanjem ranijih odredbi, odnosno predmet ovog rada će biti odredbe ZKP RS/2011. Novim ZKP RS/2011 posebna dokazna radnja „svjedok saradnik“ je preimenovana u „okrivljeni saradnik“. Zakon daje mogućnost zaključenja sporazuma o svjedočenju, ali samo onim osobama koje već imaju status okrivljenog (osumnjičeni i optuženi) kao i osuđenom osobom.

Prema odredbi člana 320., st. 1. ZKP RS/2011, sporazum o svjedočenju između tužioca i okrivljenog može se zaključiti, od donošenja naredbe o sprovođenju istrage pa do završetka glavnog pretresa. Dalje, u stavu 2. istog člana „*sporazum se može zaključiti ako je okrivljeni u potpunosti priznao da je učinio krivično djelo, pod uslovom da je značaj njegovog iskaza za otkrivanje, dokazivanje ili sprečavanje krivičnog djela iz člana 162. stav 1. tačka 1) ZKP RS/2011⁵⁴ pretežniji od posljedica krivičnog djela koje je učinio (okrivljeni saradnik)*“. Odredbe istog člana u stavu 3. predviđaju da okrivljeni za koga postoji osnovana sumnja da je organizator kriminalne grupe ne može biti predložen za okrivljenog saradnika

⁵¹ Đurđević, Z.: Procesna jamstva odbrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 2/2009, str. 794.

⁵² Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije broj 46/06, 49/07, 122/08, 72/09, 76/10).

⁵³ Zakon o krivičnom postupku (Službeni glasnik Republike Srbije broj 72/2011, 101/2011 i 121/2012).

⁵⁴ Član 162., stav 1., tačka 1) ZKP/2011 za krivična djela za koja je posebnim zakonom određeno da postupaju javno tužilaštvo posebne nadležnosti; član 13. Zakona o javnom tužilaštvu (Službeni glasnik RS br. 116/2008 i 104/2009) Javna tužilaštva posebne nadležnosti su Tužilaštvo za organizovani kriminal i Tužilaštvo za ratne zločine.

kao i da okrivljeni pri zaključenju sporazuma mora imati branioca. Prema istim odredbama, javni tužilac je dužan pozvati okrivljenog prije zaključenja sporazuma, da u roku do 30 dana samostalno i svojeručno, što detaljnije i potpunije, istinito opiše sve što mu je poznato o krivičnom djelu povodom koga se vodi postupak. Nadalje, u članu 321. ZKP RS/2011, pobrojano je šta sve treba da sadrži sporazum o svjedočenju okrivljenog:

(1) opis krivičnog djela koje je predmet optužbe,

(2) izjavu okrivljenog da u potpunosti priznaje krivično djelo, da će dati iskaz o svemu što mu je poznato o krivičnom djelu i da neće ništa prešutjeti, da je upozoren da se ne može pozvati na pogodnost oslobađanja od dužnosti svjedočenja i dužnosti odgovaranja na pojedina pitanja,

(3) sporazum o vrsti i mjeri ili rasponu kazne ili druge sankcije koja će biti izrečena, o oslobađanju od kazne ili o obavezi javnog tužioca da odustane od krivičnog gonjenja okrivljenog u slučaju davanja iskaza na glavnom pretresu,

(4) sporazum o troškovima krivičnog postupka, o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom i o imovinskopravnom zahtjevu ukoliko je podnijet,

(5) izjavu o odricanju stranaka i branioca od prava na žalbu protiv odluke kojom je sud u potpunosti prihvatio sporazum,

(6) potpis stranaka i branioca,

(7) sporazum o imovini proistekloj iz krivičnog djela koja će biti oduzeta od okrivljenog.

U odredbi člana 322. ZKP/2011, navodi se da o sporazumu o svjedočenju okrivljenog odlučuje sudija za prethodni postupak, a ako je sporazum podnijet sudu poslije potvrđivanja optužnice, odluku donosi predsjednik vijeća dok se rješenje o odbacivanju, prihvatanju ili odbijanju sporazuma, donosi na ročištu na koje se pozivaju javni tužilac, okrivljeni i branilac. Rješenje o zaključenju sporazuma o svjedočenju, prema članu 326. ZKP RS/2011, obavezuje prvostepeni kao i apelacijski sud u svim segmentima sporazuma. Kada izvrši svoju obavezu svjedočenja, okrivljenom saradniku se izriče sankcija u skladu sa vrstom, mjerom i rasponom kako je dogovoreno u sporazumu, ili se oslobađa od kazne ili javni tužilac odustaje od krivičnog gonjenja. Sud će u skladu sa odredbom iz člana 326., stav 2., tačka 1) i 2) ZKP RS/2011, staviti van snage rješenje o prihvatanju sporazuma, ako okrivljeni saradnik nije ispunio obaveze iz sporazuma i ako javni tužilac pokrene istragu protiv okrivljenog saradnika ili sazna za raniju osuđivanost i podnese prijedlog sudu za stavljanje sporazuma van snage.

ZKP RS/2011 propisuje i način saradnje, odnosno zaključenje sporazuma između javnog tužioca i osuđenog, koji je gotovo identičan sporazumu sa okrivljenikom.⁵⁵

⁵⁵ Vidjeti čl. 328., 330. te 557. – 561. ZKP RS/2011.

Važno je napomenuti da zakonsko rješenje o posebnoj dokaznoj radnji „svjedočenje svjedoka pokajnika“ u pozitivnom zakonodavstvu RS, koje je ZKP RS/2011 preimenovano u „svjedočenje okrivljenog saradnika“, uporednopravnim istraživanjem vrste i svrhe korištenja prikrivenih preventivnih i posebnih dokaznih radnji za suzbijanje organizovanog kriminala, uvršteno je kao posebna istražna radnja i u zakonodavstvima Sjedinjenih Američkih Država, Republici Italiji i Saveznoj Republici Njemačkoj. Naprijed navedeno govori u prilog činjenici da je zakonodavac u Srbiji slijedio zakonska dostignuća i pravna rješenja zemalja koje su kolijevka organizovanog kriminala, kao što su Republika Italija i Sjedinjene Američke Države, i koje imaju najveće iskustvo u borbi protiv ove pošasti savremenog doba.⁵⁶

U dosadašnjim razmatranjima, poredeći zakonsku legislativu RH u odnosu na legislativu u RS primjetno je da ima dosta sličnosti, ali i razlika. Naime, primjetno je da je u RH procesni položaj svjedoka pod imunitetom različit u zavisnosti od toga da li se taj status dodjeljuje na osnovu člana 286. ZKP RH davanjem izjave državnog odvjetnika o nepoduzimanju krivičnog progona, ili se status krunskog svjedoka dodjeljuje prema ZUSKOK-a na način da po prijedlogu Glavnog državnog odvjetnika RH odlučuje nadležni županijski sud, a koji prijedlog može podnijeti do zakazivanja, odnosno početka glavne rasprave, dok u zakonodavstvu RS taj rok traje do njenog završetka.

U RS nakon dogovora između tužioca i okrivljenog, odnosno osuđenog i na toj osnovi sklopljenog sporazuma, o istom odlučuje sud te nakon što prihvati sporazum o svjedočenju, sud je dalje vezan odredbama sporazuma.

Ono što je zajedničko za zakonska rješenja u RH i RS je to da status krunskog svjedoka ili okrivljenog/osuđenog saradnika daje nadležni sud koji pored odlučivanja o dokaznim prijedlozima ulazi u suštinu načina i uslova pod kojima svjedok svjedoči, sadržine iskaza, te nakon izvršenja sporazuma, odnosno obavljenog svjedočenja, dužan je garantovati prava krunskom svjedoku, odnosno okrivljenom saradniku, što znači da su striktno propisani uslovi i način dobivanja tog statusa, obaveze svjedoka i tužioca, gdje su date garancije svjedocima sa tim statusom, kao i tužiocu, ukoliko svjedoci odstupe od ranije dogovorenih i potpisanih obaveza.

6. ZAKLJUČAK

Kako je već navedeno, institut davanja imuniteta svjedoku rezultat je pokušaja institucionalnog suprotstavljanja sve organizovanim oblicima kriminaliteta i predstavlja htijenje države da se institucionalno suprotstavi narasloj opasnosti od organizovanog kriminala. U iskustvima drugih zemalja, i naše zakonodavstvo prepoznalo je kao jedan od najdjelotvornijih oblika suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu primjenu načela oportuniteta u odnosu na progon člana takve

⁵⁶ Simović, N. M.; Simović, V. M.; Todorović, Lj.: Krivični postupak Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske, op. cit. str. 106. – 107.

kriminalne organizacije koji je spreman, za uzvrat za “neprogon” tužiocu, sudu i javnosti ponuditi svoja saznanja kao svjedok o strukturi, članstvu i krivičnim djelima takve organizacije.

U stalnoj borbi protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, države se ujedinjuju i pristupaju međunarodnim konvencijama, razvijaju međunarodnu saradnju, a u svoja zakonodavstva ugrađuju mehanizme radi što uspješnijeg suprostavljanja ovim sigurnosnim prijetnjama i unapređuju borbu protiv organizovanih kriminalnih organizacija tako da je uvođenje ovog pravnog instituta bilo od velike važnosti. Sagledavajući odredbe međunarodnih konvencija te vršeci usporedbu sa rješenjima u BiH, postavlja se pitanje da li su u krivičnoprocesno zakonodavstvo u BiH do kraja inkorporirane sve odredbe.

BiH je, kao potpisnik međunarodnih konvencija, u svoje zakonodavstvo u novije vrijeme ugradila mehanizam za borbu protiv kriminaliteta i mogućnost davanja imuniteta kao oblik zaštite svjedoka od inkriminacije. Međutim, zakonodavno regulisanje ovog instituta je ostalo nedorečeno i neprecizno, odnosno ovaj pravni institut nedostatno je normativno razrađen, no ova okolnost sama ne isključuje primjenu ovoga instituta. Međutim, zbog veće sigurnosti, kako procesnih subjekata u procesnom smislu, tako i samog svjedoka, ovaj pravni institut treba normativno bolje i potpunije doraditi i razraditi.

Usporedbe radi, ZKP BiH u svoja dva člana (u članu 84., davanje imuniteta osobi i u članu 231., pregovaranje o krivici) reguliše navedenu materiju, dok u ZKP RS/2011 ovaj institut je razrađen u sedamnaest članova, ZKP RH/2011 u jednom, a u ZUSKOK-u u jedanaest članova zakona.

Susjedne države su u rješavanju ovog pitanja u svoje zakonodavstvo ugradile različite, ali dosta temeljitije, preciznije, jasnije i efikasnije mehanizme i razradile ih u potpunosti. Također, predvidjele su i omogućile saradnju osuđenog, koji se nalazi na izdržavanju zatvorske kazne, za razliku od procesnog zakonodavstva u BiH gdje ta mogućnost uopće nije predviđena.

Nakon detaljne analize odredbi međunarodnih konvencija i preporuka, te pozitivnih zakonskih odredbi u pojedinim susjednim državama, pokazalo se da praksa u susjednim zemljama može biti osnov za doradu procesnog zakonodavstva u BiH, čime bi bile inkorporirane i odredbe međunarodnih konvencija, a prijedlozi *de lege ferenda* glase:

- u krivično zakonodavstvo uvesti pravni termin „svjedok pokajnik“ ili „svjedok saradnik“ koji se već, na određeni način, kolokvijalno koriste u javnosti,
- propisati mogućnost davanja imuniteta od krivičnog gonjenja pripadniku organizovane kriminalne grupe samo radi rasvjetljavanja i dokazivanja najtežih krivičnih djela počinjenih u okviru te grupe,
- propisati zabranu davanja imuniteta za pojedinačne počinioce najtežih krivičnih djela odnosno organizatora kriminalne grupe,
- uspostaviti sudsku nadležnost i kontrolu nad davanjem imuniteta,
- predvidjeti i razraditi zaštitni mehanizam u slučajevima kada svjedok ne

ispuni svoju obavezu, na način da se sporazum u tom slučaju otkaže, oduzme status svjedoka i ranije započeti i prekinuti postupak nastavi,

– predvidjeti mogućnost i način postupanja sa svjedokom pokajnikom u slučaju da ne dođe do podizanja optužnice, odnosno ukoliko ne dođe do osuđujuće presude,

– onemogućiti supsidijarnu tužbu protiv svjedoka pokajnika u ovakvim procesnim situacijama,

– propisati mogućnost saradnje osuđene osobe te predvidjeti mogućnost da se nakon izvršene obaveze svjedočenja saradnja kompenzira na način da se izvrši revizija presude u dijelu koji se odnosi na kaznu,

– dodjeljivanje statusa svjedoka pokajnika mora pratiti i procjena ugroženosti takvog svjedoka i stavljanje u program zaštite svjedoka sa mogućnošću promjene identiteta te izmještanja u drugu zemlju sa kojom ima potpisan bilateralni sporazum,

– precizirati do koje faze postupka se može dodjeliti status svjedoka pokajnika,

– u konačnici, svjedočenje „svjedoka pokajnika“ odnosno „svjedoka saradnika“, uvrstiti u katalog posebnih istražnih radnji te tako sublimirati navedene prijedloge na način da bi se ova radnja, kao i ostale posebne istražne radnje, koristila za teška krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora od npr. tri godine i više.

7. LITERATURA

A. MONOGRAFIJE I ČLANCI

Antonić, V., Mitrović, D.: Imunitet svjedoka, Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa, Visoko sudsko i tužilačko vijeće, Sarajevo, 2010.

Đurđević, Z.: Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 16, broj 2/2009.

Ignjatović, Đ.: Organizovani kriminalitet, Policijska akademija, Beograd, 1998.

Krapac, D.: Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, IV. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, listopad 2010.

Kurtović, A., Novoselac, G., Tomašević, S., Gluščić, S.: XVI. Međunarodni kongres za kazneno pravo, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 2/1999.

Korać, H., Humačkić, T., Begović, A.: Saradnja i koordinacija u suprostavljanju organizovanom kriminalitetu, Zbornika radova, Internacionalna asocijacija kriminalista, Volumen 3, Broj 1, oktobar 2010.

Modly, D.: Priručni kriminalistički leksikon, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo, 1998.

OSCE Misija u Srbiji i Pravosudni centar za obuku i stručno savršavanje: Dokazne radnje i posebne dokazne radnje prema novom Zakonu o krivičnom postupku, Priručnik za učesnike, Beograd, maj/juni 2007.

Pavišić, B. i suradnici: Kazneno postupovno pravo, 3. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2010. godina.

Pavišić, B.: Talijanski kazneni postupak, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Zavod za kaznene znanosti Mošćenice, Rijeka, 2002.

Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.

Rubil, G.: Saradnja optuženog u krivičnom postupku (svjedok-pokajnik), *csd.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet.jsessionid...?p_id_doc=1035*.

Sijerčić-Čolić, H., Hadžiomerađić, M., Jurčević, M., Kaurinović, D. i Simović, M.: Komentar zakona o krivičnom/kaznenom postupku u Bosni i Hercegovini, zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Copyright, Sarajevo, 2005.

Simović, N. M.; Simović, V. M.; Todorović, Lj.: Krivični postupak Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske, Biblioteka Mostovi, Sarajevo, 2009. godina.

Sačić, Ž.: Organizirani kriminal – metode suzbijanja, Informator, Zagreb, 2001.

Sijerčić-Čolić, H.: Krivično procesno pravo, Knjiga II., Tok redovnog krivičnog postupka i posebni postupci, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.

Šarčević, Z.: Dokazni značaj zaštićenog svjedoka u krivičnom postupku za krivična djela organizovanog kriminaliteta, Zbornik radova, Internacionalna asocijacija kriminalista, Volumen 4, Broj 1, Banja Luka, 2011.

Škulić, M.: Jedan pogled na položaj oštećenog u krivičnom postupku za krivična djela organizovanog kriminaliteta, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, Beograd, 2004., vol. 7, br. 1, str. 17-29.

Škulić, M.: Organizovani kriminalitet – pojam i aspekti, Beograd, Dosije, 2003.

Tomić, M.; Ilić, M.: Kazneno procesno pravo, III. izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Mostar, 2006.

Vodinelčić, V.: Problematika kriminalistički-taktičkih instituta – informant, informator i prikriveni policijski izviđač u demokratskoj državi, Bezbednost, broj 1/1994.

B. PRAVNI PROPISI:

Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10).

Kazneni zakon Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08., 57/11. i 77/11.).

Kazneni zakon (Narodne novine br. 125/11 i 144/12).

Krivični zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH”, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10).

Zakon o javnom tužilaštvu Republike Srbije (Službeni glasnik RS br. 116/2008 i 104/2009).

Zakon o Državnoj agenciji za istrage i zaštitu ("Službeni glasnik BiH" br. 27/04, 63/04, 35/05 i 49/05).

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09 i 93/09).

Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik FBiH” br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09 i 12/10).

Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ br. 50/03, 111/04, 115/04, 29/07, 68/07, 119/08, 55/09, 80/09, 88/09, 92/09 i 100/09).

Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik BD BiH“ br. 10/03, 6/06, 14/07, 19/07, 21/07, 2/08, 17/09 i 10/10).

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske („Narodne novine“ Republike Hrvatske br.110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/2002, 143/2002 i 115/2006).

Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske („Narodne novine“ Republike Hrvatske br. 152/2008, 76/2009, 80/2011 i 121/2011 – pročišćeni tekst, 91/12 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske i 143/12).

Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 46/06, 49/07, 122/08, 72/09, 76/10).

Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije“ broj 72/2011 i 101/2011 i 121/2012).

Zakon o Tužilaštvu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 49/09).

Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta („Narodne novine“ Republike Hrvatske br. 76/09, 116/10, 145/10, 57/11 i 136/12).

Zakon o programu zaštite svjedoka u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“ br. 29/04).

Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka („Službeni glasnik BiH“ br. 3703, 21/03, 61/04, 55/05).

C. MEĐUNARODNI IZVORI:

Recommendation Rec (2005)9 of the Committee of Ministers to member states on the protection of witnesses and collaborators of justice, koja je usvojena na 924. sastanku zamjenika ministara Vijeća Europe 20. aprila 2005. godine).

United Nations Covention Against Transnational Organized Crime, usvojena Rezolucijom Generalne skupštine Ujedinjenih naroda broj 55/25 2000. godine, a u BiH ratifikovana 2002. godine (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, Međunarodni ugovori broj 3/02).

United Nations Convention Against Corruption, usvojena Rezolucijom Generalne skupštine UN broj 58/4 2003. godine, a ratifikovana u BiH 2005. godine (Službeni Glasnik Bosne i Hercegovine broj 5/0).

SUDSKA PRAKSA:

Odluka Ustavnog suda BiH broj AP 661/04 od 22. 04. 2005. godine, www.ccbh.ba/bos/odluke.

Presuda Suda Bosne i Hercegovine br. S1 2 K 006135 11 Ko od 05. 07. 2011. godine, www.sudbih.gov.ba.

Presuda Okružnog Suda u Banja Luci br. 71 OK 012689 09 Kžk od 13. 04. 2009. godine, www.okruznisud-bl.com.

Predmet Nisvet Gasal i dr. br. S1 1 003485 07 Krl koji se vodi pred Sudom Bosne i Hercegovine, www.sudbih.gov.ba.

Presuda Suda BiH br. S1 3 K 008023 12 Kžk od 07. 02. 2013. godine, www.sudbih.gov.ba.

Predmet Zijad Turković i dr. br. S1 2K 006087 11 K koji se vodi pred Sudom Bosne i Hercegovine, www.sudbih.gov.ba.

E. OSTALI IZVORI:

Apelaciono vijeće Suda BiH osudilo je Bošla Lazića na 15 mjeseci zatvora zbog davanja lažnog iskaza; www.klix.ba/vijesti/bih/petnaest-mjeseci...bosku-lazicu.../130207045

Imunitet svjedoka, Jačanje tužilačkih kapaciteta u sistemu krivičnog pravosuđa, Dio OSCE-OIHR/ICTY/UNICRI projekt „*Podrška prenošenju znanja i materijala u predmetima ratnih zločina MKSJ-a domaćim sudovima*“ International Criminal Law Services (ICLS), pravosudje.ba/vstv/faces/pdfservlet;jsessionid...?p_id_doc...

Rubil, G.: Saradnja optuženog u krivičnom postupku (Svjedok-pokajnik) csd.pravosudje.ba/vstv/faces/docservlet;jsessionid...?p_id_doc...

Kos, D.: Primjena načela oportuniteta u kaznenom progonu, objavljivanje sudske prakse, Vrhovni sud Republike Hrvatske, www.vsrh.hr/CustomPages/.../DKos-Primjena_nacela_oportuniteta.do...

Kos, D.: Nezakoniti dokazi u kaznenom postupkovnom pravu Republike Hrvatske – s osvrtnom na Corpus Juris, www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/.../DKos-Nezakoniti_dokazi.d...

Primorac, D.: Kazneno procesno pravo II., drugo izmijenjeno, dopunjeno i prošireno izdanje, nastavni tekst objavljen na web-stranicama Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu - <http://forenzika.unist.hr/>, Split, 2013. godina.

Svjedok pokajnik u slučaju Zijada Turkovića mjenja iskaz, Cin, centar za istraživačko novinarstvo, <http://www.cin.ba/news/1/?cid=1234,2,1>.

Svjedok pokajnik doveden da pokaže gdje su tijela Tolića i Ajdarija, haler.blogger.ba /arhiva/2010/09/22/ 2590742.

Danijel Planinčić iz Bijeljine danas je na Sudu BiH odbio da svjedoči protiv Zijada Turkovića i Milenka Lakića, <http://www.depo.ba/vijest/57424>.

IMMUNIZED WITNESS (STATE'S WITNESS) IN CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

International community, considering all dangers generated by aggravated forms of criminality getting more of transnational characteristics on yearly basis, and representing a permanent danger for citizens on national, regional and global level, is trying to develop legal mechanisms and respond to mentioned threats in the most efficient way. One of the modern ways to fight organized criminal groups allows the prosecutor to, under some conditions, refrain from legal criminal processing, what is certainly an exception and is used when required by a public interest: that is giving immunity in the criminal procedure. Besides large efforts there are huge problems faced in practice as mentioned persons (the ones getting the immunity) are more than often trying to dupe the judiciary; sometime it works in legal systems with superficial and unclear legislation. The purpose of this paper is to highlight such type of deficiencies in the legal system of Bosnia and Herzegovina by presenting eventual solutions in the positive regulations, particularly solutions in the neighbor countries which showed to be very efficient.

Key words: *Organized crime, immunity for the witness, repentor witness, criminal procedure, plea barging, prosecutor.*